

Kampen om retten

I flere og flere danske skoler overvejes det i disse år at indføre et klippekortsystem for rådt sprog. Ideen er, at børnene skal lære at tale respektfuldt til hinanden. Lærere og skoleledere vil ikke acceptere det grænseoverskridende og vulgære sprog, som mange børn taler i skolerne i dag – inspireret af gangstarapperes hadefulde battle-sprog. *Narrøv, perker* og *smatso* er sortlistede ord, og tages en elev i at anvende sådanne termer til sine kammerater eller lærere, giver det et klip i kortet. Efter ti klip bortvises eleven fra skolen.

Frederik Roséns artikel om retsstatsbegrebet som politisk kampzone, som bringes i dette nummer af Retfærd, giver anledning til at overveje, om der mon er brug for at indføre et tilsvarende system for deltagerne i den danske retspolitiske debat. Når den danske statsminister i medierne kommenterer en partifælles udtalelse som *juridisk jomfrunalskbed*, og når hans justitsminister i TV omtaler personer, der udtrykker skepsis over for regeringens retspolitik for *hylekoret*, er der i hvert fald tale om et alvorligt brud med de gældende genrekonventioner for offentlig sprogbrug. De seneste års retspolitiske debat rummer mange eksempler på en sådan sproglig vulgarisering, bl.a. har statsministeren i en avis kaldt de folkeretlige analyser af grundlaget for Irak-krigen for *inderligt ligegyldigt juristeri* som det er *spild af tid at diskutere*.

Folkeskoleelever anvender battle-sprogets rå gloser for at provokere voksengenerationen og slås på ord indbyrdes – ganske som

forbillederne i rapkulturen. Men ordvalget er næppe særlig velovervejet, og konsekvenserne af det respektløse sprog formodentlig uigennemtænkte. Helt anderledes strategiske er regeringsmedlemmernes sproglige nyskabelser. Her er ikke tale om tilfældigheder; her er tale om klare signaler om en ændret politisk kurs, et opgør med tilvante forestillinger og en udfordring af den herskende diskurs.

Når politikerne i den offentlige debat om retspolitikken anvender et sprog, som er hentet fra privatsfærens sædvaner, antyder denne genreblanding i sig selv, at der er stærke samfundsforandrende kræfter bag de ord der vælges. Et sprog i ubalance er altid tegn på, at der udspiller sig en diskursiv magtkamp, som den kritiske diskursanalyse antager. Ved at sammenkæde *juridisk jomfrunalskbed*, *hylekor*, *juristeri* og *smagsdommeri* lykkes det det nye borgerlige flertal i dansk politik at underminere den taleposition, som den retlige ekspertise har haft i den retspolitiske debat. Dermed skabes der rum for en ny – pragmatisk – retstænkning, som vil omdefinere retsstatsbegrebet og ændre rollefordelingen mellem folk og eksperter, mellem politik og jura, som Roséns analyse viser. Staten er under pres af de nye sikkerhedspolitiske dagsordener – Irakkrig, terrorbekæmpelse og voldsbekæmpelse – og under dette pres vinder en retsstatsdiskurs frem, som sætter beskyttelsen af »de ordentlige samfundsborgere« mod terror og »samfundsødelæggende kriminalitet« over beskyttelsen af formelle retsstatsprincipper.

Oppositionen og den juridiske elite svarer igen ved at hævde en retsbevarende position. Også denne stemme er højrystet og skinger og bærer præg af, at den rejses som svar på en diskursiv udfordring. Således påviser Rosén, at rockerpakkens ændringer i retsplejeloven kaldtes for *uhåndsrige, upålige, en farlig vej og en glidning mod politistaten*, at de er *skandaløse, skammelige, deprimerende*, et udtryk for *retsstatens fallit og et slag i ansigtet på den danske retsstat*. Nogle drager endog paralleller til fascismen, nazismen og Stalin. Gennemgående er også henvisningen til retstraditionen: der sker *»et systematisk angreb på høvdundne retsprincipper og retssikkerhedsgarantier«* (Politiken i en leder 11. maj 2003), *»et skred i helt fundamentale retsprincipper«* (Eva Smith i en kronik i Politiken 7. maj 2003).

Den diskursive kamp om retsstaten har flere facetter end dem Frederik Rosén analyserer, og det interessante er, at kampen ikke kun føres mellem politiske aktører og juridiske eksperter, som Rosén antyder, men i høj grad også blandt jurister indbyrdes. Det diskursive rum, hvor debatten om retsstaten finder sted, udnyttes af nogle debattører som led i en overlappende diskurskamp: kampen om den danske demokratiske tradition i mødet med det europæiske menneskerettighedssystem og Menneskerettighedsdomstolens dynamiske fortolkningsstil.

Dette tema har været genstand for en løbende juridisk og politisk debat i Danmark i en årrække – især siden inkorporeringen af Menneskerettighedskonventionen i dansk ret, men er på det seneste blusset op igen med Mads Bryde Andersens *»opgør med menneskeretstænkningen«* i en kronik der blev bragt i den landsdækkende, borgerlige avis Berlingske Tidende den 13. marts i år. Når man læser dette indlæg og den efter-

følgende debat, er det tydeligt, at der også her anvendes et sprog i ubalance, der signalerer en igangværende forandringsproces og en kamp om retten til at definere den sande forståelse af menneskerettighedssystemets påvirkning af dansk ret. Igen skydes den diskursive kamp i gang af et udefrakommende pres, nemlig det krav om forandring af dansk ret, som udgår fra den fælleseuropæiske menneskeret og som af nogle føles som en trussel mod den institutionelle balance i det danske retssystem. Den europæiske domstols dynamiske fortolkningsstil opleves som intet mindre end et anslag mod grundpillen i den danske retsstat, den Hørup'ske tanke om *»ingen over, ingen ved siden af Folketinget«*.

Men kamplinen i menneskeretsdiskursen er trukket anderledes op: Den retsbevarende position indtages her af de selv samme borgerlige, som i debatten om terror- og kriminalitetsbekæmpelse gør op med den danske retstradition, mens den forandringsvenlige røst stammer fra oppositionen. Ikke desto mindre er der stor parallelitet imellem de strategier, som anvendes i de overlappende retsstatsdiskurser. Statsministerens *»inderligt ligegyldige juristeri, som det er spild af tid at diskutere«* bliver i menneskeretsskeptikernes pen til *»intet er for småt til at blive betragtet som en international menneskerettighedskrænkelse«* (Gorm Toftegaard Nielsen i Weekendavisen den 20. maj 2005), mens de *»selvbestaltede smagsdommere«* her tager skikkelse af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, der *»har tillaget sig en magt, som går på tværs af de principper, vort demokrati bygger på«* (Mads Bryde Andersen i Berlingske Tidende den 13. marts 2005) og hvis dommere føler sig *»klogere end de enkelte landes parlamenter«* (Gorm Toftegaard Nielsen anførte sted).

I menneskerettighedsdiskursen indgår tillige en diskursiv fægtning mellem to grupper af danske jurister – dem der har og dem der ikke har den internationale menneskeret som speciale. Således udpeges der også her et »hylekor«, nemlig de »få universitetsjurister, der dyrker menneskerettighederne intensivt, fordi de har valgt dette speciale« – »givetvis dygtige og idealistiske mennesker« (Gorm Toftegaard Nielsen anførte sted), ligesom »hylekoret« svarer igen: »Gorm Toftegaards kritik hviler således ikke på en adækvat forståelse af den internationale retsorden, som menneskeretten er en del af« (Jonas Christoffersen i Weekendavisen den 27. maj 2005).

De her nævnte eksempler er langt fra enestående, men indgår i et diskursivt forløb, som rækker flere årtier tilbage i tiden, og også kommer til udtryk, når jurister skriver i juridiske fagtidsskrifter. Forestillingen om Danmark og den danske retsstat som et offer for den europæiske menneskeret artikuleres af den retsbevarende position med en henvisning til at Menneskerettighedsdomstolen »æder sig ind på« det danske demokrati (Juristen nr. 2, 2001, s. 54-59). at domstolens domme »rammer danske forhold« (Fuldmægtigen nr. 3, 1995, s. 36-44), eller når dens fortolkninger kaldes et »alvorligt angreb« på dansk ret (Ugeskrift for Retsvæsen 2002, s. 118).

Den modstående position i diskurskampen hilser påvirkningen udefra velkommen og beskriver den som tiltrængt, fordi dansk ret godt kunne trænge til et »hovedeftersyn«, som det hedder i en artikel i Ugeskrift for Retsvæsen 2003, s. 64. Positionen hævdes desuden ved at tilskrive modparten provincialitet, som når der i Ugeskrift for Retsvæsen 2002 s. 412 står om traktatforpligtelser, at de har lettere ved at begå sig i dansk ret,

når de udspringer af et »værdigrundlag genkendeligt for danske jurister«. Eller når det om danske domstoles fortolkning af menneskerettighedskonventionen hedder, at det ikke altid er nogen let opgave, men at de bør påtage sig den »efter bedste evne« (Lov & Ret maj 1999, s. 4-10).

Der er ingen tvivl om, at kulturkampen raser i den danske juridiske debat. I lyset af den svigtende folkelige tilslutning til EU's Forfatningstraktat, som i skrivende stund er kommet til udtryk ved folkeafstemningerne i Frankrig og Holland i maj 2005, er den juridiske elites kamp om menneskeretten interessant. Måske er elitens opbakning om europæiseringen af retten slet ikke så udtalt, som almindeligt antaget?

Den danske Retfærd-redaktion har redigeret dette nummer af Retfærd.

1. Eksemplerne er hentet fra Anne Lise Kjær og Lene Palsbro: »Med andre ord... Hvad jurister og journalister skriver om dansk rets møde med europæisk menneskeret« i Henning Koch / Anne Lise Kjær (red.): *Europæisk retskultur – på dansk*, København: Thomson 2004, pp. 289-339.